

A coordinación en servizos sociais e a protección de datos.

Comunicación presentada na xornada “25 anos de servizos sociais básicos en Castela e León a debate”. Marzo, 2013.

M.ª Elena Puñal Romarís

Traballadora social. Profesora da EUTS de Santiago de Compostela

RESUMO

Ao abordar a coordinación, falamos de comunicación entre profesionais, e o habitual é que o contido desta comunicación incorpore información relativa ás persoas coas que se intervén; polo tanto, estamos a compartir ou facendo unha comunicación ou cesión de datos de carácter persoal, é dicir, a coordinación pode implicar a comunicación ou cesión a terceiros de datos de carácter persoal. Este é un dos aspectos de maior fragilidade dende a aplicación da normativa de protección de datos, a coordinación convértese entón en obxecto de maior interese, e é, polo tanto, necesario asegurar unhas boas prácticas que se axusten ás obrigas legais que se deben cumprir.

PALABRAS CLAVE: consentimento informado, cesión, revelación, persoa distinta e interesado.

RESUMEN

Al abordar la coordinación, hablamos de comunicación entre profesionales, y lo habitual es que el contenido de esta comunicación incorpore información relativa a las personas con las que se interviene; por lo tanto estamos compartiendo o haciendo una comunicación o cesión de datos de carácter personal, es decir, la coordinación puede implicar la comunicación o cesión a terceros de datos de carácter personal. Siendo este, uno de los aspectos de mayor fragilidad desde la aplicación de la normativa de protección de datos, la coordinación se convierte entonces en objeto de mayor interés, y es por tanto, necesario asegurar unas buenas prácticas que se ajusten a las obligaciones legales que se deben cumplir.

PALABRAS CLAVE: consentimiento informado, cesión, revelación, persona distinta e interesado.

ABSTRACT

When it comes to coordination, it is necessary to talk about communication between professionals; and communication, rather naturally, involves sharing information about the participants. Thus, whenever we communicate we exchange or disclose personal data; hence, we may conclude that coordination may involve the transmission or disclosure of personal data to third parties. But, since the enforcement of the Data Protection Act, coordination has become a very delicate issue and a matter of concern and, thus, it is necessary to guarantee a series of best practices in order to comply with the corresponding legal obligations.

KEY WORDS: informed consent, transfer, disclosure, third party, interested party.

Ao falar de coordinación, inmediatamente pódese pensar en coordinación interna e coordinación externa. En calquera dos casos, neste texto, trátase a coordinación que implique compartir, comunicar ou ceder datos das persoas atendidas, deixando fóra desta análise a coordinación, tanto interna como externa, que as entidades poidan levar a cabo pero que non comporte tratamento de datos persoais.

Os textos xurídicos que se toman como referencia para a análise aquí exposta son a Lei orgánica 15/1999 de protección de datos de carácter

persoal¹ (en diante LOPD) e o regulamento que a desenvolve, recollido no Real decreto 1720/2007² (en diante regulamento).

O punto de arranque que condiciona as decisións posteriores que afectan ao tratamento de datos que leva a cabo unha entidade é determinar cales son as canles de entrada de datos, como se tratan ou manexan por parte do persoal, e como saen da entidade, ao mesmo tempo que é preciso determinar tamén que ficheiros hai no servizo que conteñan datos persoais. Unha das primeiras obrigas que debe cumprir a entidade é rexistrar estes ficheiros. Este rexistro pódese levar a cabo directamente na páxina web da Axencia Española de Protección de Datos (en diante AEPD).

A AEPD é a entidade creada en España para velar polo cumprimento da normativa de protección de datos. No Rexistro Xeral de Ficheiros da AEPD teñen que notificarse os ficheiros que se creen en calquera entidade. O contido das inscricións fai referencia ás características dos ficheiros, concretamente:

- Responsable do ficheiro, servizo ou unidade ante o que poden exercitarse os dereitos de acceso, rectificación, cancelación e oposición
- Identificación, finalidade e usos previstos
- Orixe e procedencia dos datos, colectivo de persoas sobre os que se obteñen datos
- Tipos de datos, estrutura e organización do ficheiro
- Destinatarios de cesións
- Transferencias internacionais
- No caso de ficheiros de titularidade pública: disposición xeral de creación ou modificación.

¹ Lei orgánica 15/1999, do 13 de decembro, de protección de datos de carácter persoal. Publicada no BOE n.º 298 do 14 de decembro de 1999. Esta lei é a transposición en España da Directiva 95/46/CE do Parlamento Europeo e do Consello, do 24/10/1995, relativa á protección das persoas físicas no que respecta ao tratamento de datos persoais e a libre circulación destes datos. Publicada no DOCE n.º L 281, do 23 de novembro de 1995.

² Real decreto 1720/2007, do 21 de decembro, polo que se aproba o regulamento de desenvolvemento de la Lei orgánica 15/1999, do 13 de decembro, de protección de datos de carácter persoal. Publicado no BOE n.º 17 do 19 de xaneiro do 2008.

Os destinatarios das cesións son cruciais para realizar a coordinación, e é neste momento de rexistrar os ficheiros, cando se debe de precisar a que entidades ou profesionais se poderán ceder datos. Cuestión moi relevante se se trata de coordinación externa con profesionais doutras entidades. Así, en servizos sociais a nivel municipal, o normal é que nos destinatarios se contemple, organismos da Administración pública, estatal, autonómica e local, entidades de iniciativa social sen ánimo de lucro, empresas prestadoras de servizos, entre outros; de maneira que se axustaría ao declarado, por exemplo, a cesión de datos necesaria para a coordinación, que se efectúe entre estes servizos sociais e unha ONG.

Os piares fundamentais onde se asenta unha boa práctica profesional, dende a aplicación da normativa de protección de datos son o consentimento para o tratamento de datos e a información ao respecto sobre este tratamento; en definitiva o consentimento informado.

Dada a esixencia que formula o Regulamento de desenvolvemento da LOPD, ao corresponderlle ao responsable do ficheiro ou tratamento a proba destas obrigas³, aconséllase que este consentimento informado se realice por escrito⁴ coa sinatura das persoas afectadas. Esta é a forma máis segura que garante a obtención do consentimento informado. Agora ben, é crucial que este consentimento informado se deseñe de acordo co declarado no momento de rexistrar os ficheiros.

³ Regulamento:

Artigo 18. Acreditación do cumprimento do deber de información.

1. Deber de información ao que se refire o artigo 5 da Lei orgánica 15/1999, do 13 de decembro, deberase levar a cabo a través dun medio que permita acreditar o seu cumprimento e deberase conservar mentres persista o tratamento dos datos do afectado.

2. O responsable do ficheiro ou tratamento deberá conservar o soporte no que conste o cumprimento de deber de informar. Para o almacenamento dos soportes, o responsable do ficheiro ou tratamento poderá utilizar medios informáticos ou telemáticos. En particular poderá proceder ao escaneado da documentación en soporte papel, sempre e cando se garanta que na dita automatización non mediou alteración ningunha dos soportes orixinais.

Artigo 12, punto 2. Proba da existencia do consentimento

3. Corresponderalle ao responsable do tratamento a proba da existencia do consentimento do afectado por calquera medio de proba admisible en dereito.

⁴ A LOPD obriga que o consentimento se solicite por escrito se se trata de datos sensibles relativos a ideoloxía, afiliación sindical, relixión e crenzas, salvo excepcións contempladas na lei. Requirese consentimento expreso se son datos de orixe racial, saúde e vida sexual, e tácito para os datos que non sexan sensibles.

Se non se cumpre a obriga de informar, cando se solicitan datos do propio interesado constitúe unha infracción leve, e grave se se solicitan doutra fonte. Se se tratan datos sen o consentimento, cando se requira, das persoas afectadas, trataríase dunha infracción grave. Pero isto complicase cando nos atopamos nun suposto de comunicación ou cesión de datos, e se se tratan de datos sensibles⁵ como saúde, xa que sería unha infracción moi grave; e, que informe social non contén datos relativos a saúde, cando é unha epígrafe considerada en calquera informe?⁶

As obrigas legais de informar e solicitar o consentimento, case sempre inseparables, veñen recollidas fundamentalmente nos artigos 5 e 6 de la LOPD, e nos artigos do 12 ao 19 do regulamento.

Artigo 5 da LOPD: dereito de información na recollida de datos.

1. Os interesados aos que se lles soliciten datos persoais deberán ser previamente informados de modo expreso, preciso e inequívoco:

- a) Da existencia dun ficheiro ou tratamento de datos de carácter persoal, da finalidade da recollida destes e dos destinatarios da información.*
- b) Do carácter obrigatorio ou facultativo da súa resposta ás preguntas que lles sexan formuladas.*
- c) Das consecuencias da obtención dos datos ou da negativa a subministralos.*
- d) Da posibilidade de exercitar os dereitos de acceso, rectificación, cancelación e oposición.*
- e) Da identidade e dirección do responsable do tratamento ou, no seu caso, do seu representante.*

⁵ Datos sensibles ou datos especialmente protexidos (art. 7 da LOPD): ideoloxía, afiliación sindical, relixión, crenzas, orixe racial, vida sexual e saúde. Requiren medidas de seguridade de nivel alto o igual que os solicitados con fins policiais sen consentimento das persoas afectadas, e os derivados de actos de violencia de xénero.

⁶ As sancións que poden impoñerse, se se trata de ficheiros de titularidade privada, son as seguintes: de 900 a 40.000€ se son infraccións leves, de 40.001 a 300.000€ se son graves, e de 300.001 a 600.000€ se son moi graves.

Deste contido é do que se debe informar, e concretamente, a coordinación relaciónase directamente cos destinatarios da información. É dicir, se traballamos nun servizo, que para levar a cabo a intervención, se comunican ou ceden datos de carácter persoal, a outro servizo, este debe figurar dentro dos destinatarios declarados no rexistro, tal como se comentou anteriormente.

Con respecto ao consentimento⁷ da persoa afectada, a LOPD establece que *"O tratamento dos datos de carácter persoal requirirá o consentimento inequívoco do afectado, salvo que a lei dispoña outra cousa"*.

O regulamento reforza este mandato legal precisando que:

"O responsable do tratamento deberá obter o consentimento do interesado para o tratamento dos seus datos de carácter persoal salvo naqueles supostos en que o este non sexa esixible conforme ao disposto nas leis.

A solicitude do consentimento deberá ir referida a un tratamento ou serie de tratamentos concretos, con delimitación da finalidade para os que se solicita, así como das restantes condicións que concorran no tratamento ou serie de tratamentos.

Cando se solicite o consentimento do afectado para a cesión dos seus datos, este deberá ser informado de forma que coñeza inequivocamente a finalidade á que se destinarán os datos respecto da comunicación dos cales se solicita o consentimento e o tipo de actividade desenvolvida polo cesionario. No caso contrario, o consentimento será nulo".

Pode entenderse como outorgado o consentimento para o tratamento dos datos, por parte da persoa que acode voluntariamente a servizos sociais, e así o recolle como exemplo a *Guía para o Cidadán* que a AEPD ten na súa páxina oficial⁸:

⁷ No artigo 10 do regulamento contéplanse uns supostos de excepción ao consentimento, para o tratamento e cesión de datos, que se presentan no Anexo 1.

⁸ www.agpd.es

"Non obstante, hai casos nos que os nosos datos poden tratarse sen o noso consentimento. Para as funcións propias das administracións públicas no ámbito das súas competencias. Por iso, para tratar os datos persoais polos servizos sociais dun concello, ou para a xestión dos impostos, non fai falta o noso consentimento". (páx. 10)

Isto podería parecer que nos liberaría de ter que cumprir con esta obriga, pero a realidade impoñe doutro xeito, xa que cando unha persoa acode a servizos sociais achega datos persoais non só dela, senón de familiares e outras persoas do seu ámbito. Como se podería supoñer entón concedido o consentimento, se é probable que descoñezan mesmo que se están a tratar os seus datos? Pero ademais sempre permanece a obriga de informar, tanto para a persoa que presenta a demanda coma para as terceiras persoas das que se rexistran e tratan datos e que non achegan elas directamente.

Neste punto é necesario clarificar que, no contexto de coordinación, o concepto de terceiros pode facer referencia a ceder datos a terceiros, isto é, achegar datos de carácter persoal a profesionais doutro servizo ou entidade, e por outra parte, datos de terceiros, pode referirse a datos de persoas que non achegan directamente elas, senón que se obteñen da persoa que presenta a demanda.

Isto último supón un dos aspectos máis difíciles de resolver en servizos sociais, e a normativa de protección de datos non entra realmente a precisar como abordar os datos de terceiros, limítase a establecer nos puntos 4 e 5 do artigo 5 LOPD, o seguinte:

"Cando os datos de carácter persoal non sexan solicitados do interesado, este deberá ser informado de forma expresa, precisa e inequívoca, polo responsable do ficheiro ou o seu representante, dentro dos tres meses seguintes ao momento do rexistro dos datos, salvo que xa fose informado con anterioridade, do contido do tratamento, da

procedencia dos datos, así como do previsto nas letras a), d) e e) do punto 1 do presente artigo.

Non será de aplicación o disposto no punto anterior cando expresamente unha lei o prevexa, cando o tratamento teña fins históricos, estatísticos ou científicos, ou cando a información ao interesado resulte imposible ou esixa esforzos desproporcionados, a criterio da Axencia de Protección de Datos ou do organismo autonómico equivalente, en consideración ao número de interesados, á antigüidade dos datos e ás posibles medidas compensatorias.

Así mesmo, tampouco rexerá o disposto no punto anterior cando os datos procedan de fontes accesibles ao público⁹ e se destinen á actividade de publicidade ou prospección comercial, en cuxo caso, en cada comunicación que se dirixa ao interesado informaráselle da orixe dos datos e da identidade do responsable do tratamento así como dos dereitos que o asiste".

En definitiva déixase claro a obriga de informar sempre a todas as persoas das que se traten datos, pero non se achegan solucións para facer efectiva esta obriga que implica unha situación de difícil e complexa aplicación sobre todo no ámbito dos servizos sociais.

O tema central, da normativa de protección de datos, no que se pode enmarcar a dinámica que leva consigo a acción de coordinarse, é o da comunicación ou cesión de datos. Estes conceptos defínense na LOPD como: "*Toda revelación de datos realizada a unha persoa distinta do interesado*", e no regulamento, como o "*Tratamento de datos que supón a súa revelación a unha persoa distinta do interesado*". Como se observa, o regulamento non achega precisión a estes conceptos, senón que insiste soamente nas palabras clave: revelación, persoa distinta e interesado.

⁹Non é necesario o consentimento da persoa afectada se a información procede de *fontes accesibles ao público*: censo promocional, guías de servizos de comunicacións electrónicas, listas de persoas pertencentes a grupos profesionais, diarios e boletíns oficiais e medios de comunicación social.

O consentimento é o piar sobre o que se apoia unha correcta actuación á hora de comunicar ou ceder información, así o establece a LOPD no punto 1 do artigo 11:

1. Os datos de carácter persoal obxecto do tratamento só lles poderán ser comunicados a un terceiro para o cumprimento de fins directamente relacionados coas funcións lexítimas do cedente e do cesionario co previo consentimento do interesado.

O punto 2 deste artigo recolle os supostos nos que non sería necesario o consentimento. Nalgúns destes supostos atoparíanse a emisión dun informe social dende servizos sociais básicos, dirixido ao servizo de protección de menores, para informar sobre unha situación de menores en desamparo, ou ben o envío dun informe social ao xulgado para comunicar o caso dunha persoa maior en situación de gran dependencia e que careza da atencións básicas.

2. O consentimento esixido no punto anterior non será preciso:

- a) Cando a cesión está autorizada nunha lei.*
- b) Cando se trate de datos recollidos de fontes accesibles ao público.*
- c) Cando o tratamento responda á libre e lexítima aceptación dunha relación xurídica cuxo desenvolvemento, cumprimento e control implique necesariamente a conexión do dito tratamento con ficheiros de terceiros. Neste caso a comunicación só será lexítima en canto se limite á finalidade que a xustifique.*
- d) Cando a comunicación que deba efectuarse teña por destinatario o Valedor do Pobo, o Ministerio Fiscal ou os xuíces ou tribunais ou o Tribunal de Contas, no exercicio das funcións que ten atribuídas. Tampouco será preciso o consentimento cando a comunicación teña como destinatario institucións autonómicas con funcións análogas ao Valedor do Pobo ou ao Tribunal de Contas.*

- e) *Cando a cesión se produza entre administracións públicas e teña por obxecto o tratamento posterior dos datos con fins históricos, estatísticos ou científicos.*
- f) *Cando a cesión de datos de carácter persoal relativos á saúde sexa necesaria para solucionar unha urxencia que requira acceder a un ficheiro ou para realizar os estudos epidemiolóxicos nos termos establecidos na lexislación sobre sanidade estatal ou autonómica.*

Dos puntos seguintes do artigo 11 da LOPD, destacar o 3, que fai fincapé na esixencia de que a persoa afectada ten que ter unha información clara sobre a finalidade para a cal se ceden os datos:

- 3.** *Será nulo o consentimento para a comunicación dos datos de carácter persoal a un terceiro cando a información que se lle facilite ao interesado non lle permita coñecer a finalidade a que destinarán os datos a comunicación dos cales se autoriza ou o tipo de actividade daquel a quen se pretenden comunicar.*
- 4.** *O consentimento para a comunicación dos datos de carácter persoal ten tamén un carácter de revogable.*
- 5.** *Aquel a quen se lle comuniquen os datos de carácter persoal obrígase, polo solo feito da comunicación, á observancia das disposicións da presente lei.*
- 6.** *Se a comunicación se efectúa logo de procedemento de disociación, non será aplicable o establecido nos puntos anteriores.*

Mención á parte merece comentar a figura do "encargado de tratamento", que se define no regulamento como:

"A persoa física ou xurídica, pública ou privada, ou órgano administrativo que, só ou conxuntamente con outros, trate datos persoais por conta do responsable do tratamento ou do responsable do ficheiro, como consecuencia da existencia dunha relación xurídica que lle vincula con este e delimita o ámbito da súa actuación para a prestación dun servizo. Poderán ser tamén encargados do tratamento os entes sen

personalidade xurídica que actúen no tráfico como suxeitos diferenciados".

É habitual que para a prestación de servizos a nivel municipal se contraten empresas que necesitan, para realizar a dita prestación, tratar datos de carácter persoal das persoas que son atendidas. Nestes casos, é necesario que esta relación se plasme por escrito, nun contrato específico ou ben con cláusulas apropiadas no mesmo contrato de prestación do servizo. Nestes supostos está xustifico que se faciliten os datos das persoas ás que se lles prestarán os servizos. A continuación expónse o artigo da LOPD que regula esta relación.

Artigo 12. Acceso aos datos por conta de terceiros

"1. Non se considerará comunicación de datos o acceso dun terceiro aos datos cando o dito acceso sexa necesario para a prestación dun servizo ao responsable do tratamento.

2. A realización de tratamentos por conta de terceiros deberá estar regulada nun contrato que deberá constar por escrito ou nalgunha outra forma que permita acreditar a súa realización e contido, establecerase expresamente que o encargado do tratamento unicamente tratará os datos conforme ás instrucións do responsable do tratamento, que non os aplicará ou utilizará con fin distinto ao que figure no dito contrato, nin llos comunicará, nin sequera para a súa conservación, a outras persoas.

No contrato estipularanse, así mesmo, as medidas de seguridade a que se refire o artigo 9 desta lei que o encargado do tratamento está obrigado a implementar.

3. Unha vez cumprida a prestación contractual, os datos de carácter persoal deberán ser destruídos ou devoltos ao responsable do tratamento, ao igual que calquera soporte ou documentos en que conste algún dato de carácter persoal obxecto do tratamento.

4. No caso de que o encargado do tratamento destine os datos a outra finalidade, os comunique ou os utilice incumprindo as estipulacións do contrato, será considerado tamén responsable do tratamento, respondendo das infraccións en que incorrese persoalmente".

Ata agora comentáronse dous dos puntos máis complexos do noso exercicio profesional na aplicación da normativa de protección de datos, como son o tratamento de datos de terceiros e a cesión de información. Estes preséntanse de xeito especialmente complicado no tema da coordinación en servizos sociais. Agora ben, tampouco está exenta a coordinación, doutra das grandes dificultades de aplicación da normativa de protección de datos, que é o principio de calidade dos datos, en canto que non poden ser excesivos con respecto á finalidade pola que se solicitaron. De aquí a dificultade que xorde de adecuar a información precisa e pertinente ao obxecto da coordinación, é dicir, que da información que posúan dous profesionais que teñen que coordinarse para intervir conxuntamente nun caso, teñen que limitar as súas comunicacións á información que deben coñecer ambas as dúas partes para levar a cabo as intervencións correspondentes a cada un.

Unha vez presentados os aspectos esenciais para analizar dende a perspectiva da protección de datos o tema da coordinación, pasemos a reflexionar sobre as vías que en servizos sociais se empregan para canalizala.

As canles máis habituais para levar a cabo a coordinación son:

- a) Reunión de equipo
- b) Reunión con profesionais externos
- c) Emisión de informes sociais
- d) Documento de folla de derivación
- e) Xestión telefónica
- f) Novas tecnoloxías: correo electrónico entre profesionais.

a) Reunión de equipo

A reunión de traballo é un dos medios de operativizar a coordinación. No ámbito da entidade, a coordinación interna dun equipo interdisciplinar é fundamental para o desenvolvemento das intervencións e prestación de servizos que se oferten. No contexto dunha reunión de traballo, onde diferentes profesionais intercambian información relativa dos casos tratados, é clave a

declaración de "usuarios" que a entidade realizase. Para explicar isto, é preciso aclarar que no marco normativo da protección de datos "usuario", significa suxeito ou proceso autorizado para acceder a datos ou recursos, por exemplo as/os traballadoras/es sociais teñen que figurar como usuarios dos ficheiros que conteñan os expedientes dos seus casos. As persoas atendidas, titulares dos datos que son rexistrados e tratados, denomínanse "persoas afectadas" ou "interesadas".

A entidade ten a obriga de elaborar o documento de seguridade¹⁰, e neste, hai que determinar os que son usuarios de cada un dos ficheiros rexistrados, isto é quen está autorizado para acceder a estes ficheiros. Esta identificación de usuarios está condicionada a que estea xustifico que para o exercicio das funcións que teñen encomendadas, sexa necesario acceder aos datos dos ficheiros. Por iso é importante, se entra persoal novo incorporalo aos usuarios se ten que tratar os datos dos ficheiros. Polo tanto, nestes casos, trataríase sinxelamente de compartir información para valorar, programar e levar a cabo unha intervención, axustándose á normativa. Se pola contra, outros profesionais do servizo non figuran como usuarios con acceso permitido aos ficheiros en cuestión, si que se trataría dunha comunicación ou cesión e polo tanto as persoas afectadas deben estar informadas deste extremo e consentir, ou estar amparados nalgúns dos supostos de exención do consentimento. Pero ademais, expertos en protección de datos fan fincapé en que o feito de compartir información debe fundamentarse sempre na implicación dos profesionais no caso, é dicir, debe estar xustifico o acceso a estes polo feito de intervir neste.

b) Reunión con profesionais externos

Con respecto á coordinación externa a través de reunións con outros profesionais, debe partirse da obtención do consentimento informado ao inicio do establecemento da relación profesional por parte das persoas afectadas, e

¹⁰ Documento de seguridade: documento que recolle as medidas de índole técnica e organizativa acorde á normativa de seguridade vixente que é de obrigado cumprimento para o persoal con acceso aos datos de carácter persoal.

neste consentimento informado teñen que figurar, como destinatarios, estas entidades nas cales traballan os profesionais cos que ten lugar a reunión; se non fose así, tal como se expuxo anteriormente, hai que informar e obter o consentimento para esta comunicación ou cesión, ou estar nun suposto de exención.

c) Emisión de informes sociais

O informe social como canle de comunicación interprofesional é un instrumento clave para a coordinación, xa que pode utilizarse para derivar un caso e achegar a información necesaria á entidade receptora. Noutras ocasións, ten a finalidade de ofrecer a información que precisa a entidade solicitante para levar a cabo a intervención nun caso. En calquera suposto contén sempre datos de carácter persoal e constitúe unha cesión ou comunicación de datos a terceiros, para os efectos da normativa de protección de datos.

O *motivo* concreto polo que se emite un informe social é o que orienta a elaboración do seu contido. Dende o encabezamento ata a valoración profesional, e se procede, ata a proposta de intervención, o motivo do informe é o referente que guía a redacción de todos os seus puntos.

Cabeceira do informe social

INFORME SOCIAL	
INSTITUCIÓN:	
INFORME EMITIDO POR:	N.º COLEXIADA:
DATA:	
DIRIXIDO A:	/SOLICITADO POR:
MOTIVO DO INFORME:	
Fontes de información:	

É crucial que o motivo expresado no informe social se axuste á finalidade declarada pola que se tratan datos, ou ben, atoparse de novo nun suposto de exención do consentimento para a comunicación ou cesión.

Para garantir unha boa práctica de emisión de informes sociais débense dar unhas condicións:

- A solicitude debe facerse por escrito, identificando inequivocamente quen fai a solicitude e indicando o motivo polo que se solicita (se é urxente: que fagan a solicitude por correo electrónico ou FAX).
- Se se recolle en norma que a súa emisión é obrigatoria, facer referencia á norma.
- Se existe expediente aberto, e polo tanto historia social, comprobar se cos datos que constan no expediente (historia social, follas de seguimento etc.) pode elaborarse o informe social que solicitan.
- Partindo da existencia do *consentimento informado*, que cobre este *motivo* (finalidade), infórmase as persoas afectadas da emisión do dito informe.
- Se existe expediente, pero o motivo polo que se solicita é unha finalidade diferente á recollida inicialmente no consentimento informado, débense cumprir as dúas obrigas: informar e solicitar consentimento para esta nova finalidade.
- Se non existe expediente, o axeitado sería abrilo primeiro obtendo o consentimento informado.

É importante recordarlle ao receptor do informe social o cumprimento da normativa de protección de datos, e ao mesmo tempo cúmprese tamén co Código deontolóxico do traballo social¹¹, que establece no artigo 53 como un deber do/a traballador/a social relativo á cesión de información e advertencia de confidencialidade o seguinte:

"O/a profesional de traballo social, sempre que lle remita ou traslade información indicará por escrito, se fose necesario, ao receptor/a, que esta é confidencial e que só se pode utilizar para o fin solicitado e pode existir responsabilidade no caso contrario..."

¹¹ Aprobado de forma unánime pola Asemblea Xeral de Colexios Oficiais de Diplomados en Traballo Social e Asistentes Sociais na súa sesión extraordinaria do 9 de xuño de 2012

A continuación preséntase un exemplo de modelo de cláusula que cumpre a finalidade de recordar este carácter confidencial do informe social e o seu uso para o fin indicado.

A información achegada neste informe social serve á finalidade recollida no seu motivo, e que figura na cabeceira deste. A súa elaboración e emisión cumpre os preceptos da Lei orgánica 15/1999, do 13 de decembro, de protección de datos de carácter persoal (BOE n.º 298, do 14 decembro de 1999), e o regulamento que a desenvolve, recollido no Real decreto 1720/2007 (BOE n.º 17, do 19 de xaneiro de 2008) fundamentalmente no que respecta ao deber de información e de consentimento das persoas afectadas. Os destinatarios deste informe están obrigados por lei a manter a necesaria confidencialidade e adoptar as medidas de seguridade oportunas para a súa protección.

d) Folla de derivación

A Folla de derivación é un soporte documental que nalgúns servizos utilizan para derivar un caso a outro servizo, co que se pode manter unha coordinación permanente ou ben puntual. Este documento implica a comunicación ou cesión de datos a un terceiro, e o correcto sería que o asinasen as persoas afectadas, e se lles entregase un exemplar a estas, outro para a entidade destinataria e outro para gardar no expediente do caso no ficheiro da entidade emisora. Por estes motivos, e ao ser ademais un documento impreso, ten que incluír a cláusula obrigatoria que establece o punto 2 do artigo 5 da LOPD, polo tanto deben figurar os datos que se indican no punto 1 do mesmo artigo.

A continuación preséntase un modelo estándar, para ilustrar o deseño deste documento, ao que se lle incorpora un exemplo de cláusula informativa, que cumpre varias funcións. A primeira, a obriga legal que establece o artigo 5 de la LOPD, a segunda función é a de recordar ao receptor o carácter confidencial da información achegada neste documento, e a terceira é a de solicitar o consentimento.

Exemplo de modelo de Folla de derivación

(Entidade)

Servizo e/ou profesional que deriva o caso:

.....

Dirixido a:

.....

Datos da persoa derivada:

*Apelidos:..... *Nome:

Data de nacemento: Sexo: EC:

*DNI/Pasaporte/NIE..... Nacionalidade:

Enderezo:.....

.....

Localidade: C.P.: Provincia:.....

*Tfnos. persoais:/..... Tfno. Traballo:

*Persoas e Tfnos. de contacto:.....

Enderezo electrónico: /

.....

***Motivo da derivación:**

.....

Sinatura da persoa derivada

Sinatura do/a traballador/a social

Lugar e data

En cumprimento co disposto en 15/1999 do 13 de decembro (BOE n.º 298, 14-2-1999), INFÓRMASE de que os datos achegados neste documento se incorporan ao ficheiro denominado "PERSOAS ATENDIDAS EN SERVIZOS SOCIAIS" cuxa finalidade é a atención social, seguimento e xestión de recursos sociais. O destinatario desta información é a Unidade de Atención a Drogodependencias. É de carácter obrigatorio achegar os datos solicitados sinalados cun asterisco. A negativa a subministralos implicaría a imposibilidade de derivación ao servizo mencionado. Os dereitos de acceso, rectificación, cancelación e oposición, poden exercitarse ante o responsable do tratamento, no enderezo xxx/yyy/zzz. O receptor desta información está obrigado por lei a manter a necesaria confidencialidade e adoptar as medidas de seguridade oportunas para a súa protección, conforme co

establecido na Lei 15/1999 de protección de datos de carácter persoal e no regulamento de desenvolvemento (Real decreto 1720/2007).

Ao cubrir e asinar este documento outórgase o consentimento para o tratamento dos datos achegados.

e) Xestión telefónica

A xestión telefónica que, no exercicio profesional diario, as/os traballadoras/es sociais efectúan, sexa, quizais o medio máis utilizado para as intercomunicacións continuas que leva consigo a coordinación. É probable que non sexamos conscientes do volume de xestión que podemos resolver por teléfono, pero ao mesmo tempo, é posible que non sexamos tamén totalmente conscientes do tratamento que se fai de datos fóra da expresión do consentimento da persoa afectada e de informal para iso. Seguro que sempre o fariamos por un beneficio das persoas que atendemos, para que non teña que acudir ao outro servizo, para axilizar unha solicitude etc. Pero facer algo que favoreza as persoas afectadas, non significa facer o correcto, e isto é o que pode acontecer se temos en conta a normativa de protección de datos.

Cando falamos con outro profesional sobre un caso, para que nos achegue a súa valoración, debemos pensar sempre se temos o consentimento das persoas afectadas e cumprido deber de información para revelarlle datos de carácter persoal. Outra forma de proceder, é consultar con outro profesional un caso sen revelar datos de carácter persoal que identifiquen as persoas afectadas. Esta pode ser unha práctica aconsellable, en calquera situación, mesmo cando se traballa en equipo. Se un compañeiro de equipo non intervéñ directamente no caso, pódese entender que é unha cesión, polo tanto, mesmo nestes casos, expertos no tema aconsellan tratar o caso sen revelar datos identificativos.

Débese facer un bo uso de contactos telefónicos que se manteñan con outros profesionais, e acordar oportunamente os termos da conversación, de forma que ambas as dúas partes teñan claro que información está contrastada e pode ser tratada, ou ben que datos non o están ou son subxectivos e non deberan ser tratados pola outra parte.

f) Novas tecnoloxías: correos electrónicos entre profesionais.

Cada vez é máis frecuente a comunicación entre profesionais a través do correo electrónico, como medio áxil e cómodo de contactar, intercambiar información e en definitiva, efectuar as accións de coordinación. Todos os aspectos comentados anteriormente aplícanse tamén a esta forma de comunicación, pero ademais deben observarse outras condicións derivadas de ser un tratamento automatizado de datos, como son, claves de acceso ao ordenador, cláusula informativa no correo enviado etc.

Como reflexión final, pensemos que no noso exercicio profesional levamos a cabo coordinación de forma consciente, pero non obstante, pode que non sexamos conscientes de actos de coordinación que impliquen cesión de datos. Por exemplo, dende unha coordinación plena que se podería reflectir no suposto de elaboración conxunta dunha programación de intervención nun caso dende dous servizos pertencentes a diferentes entidades, ata conversacións telefónicas entre ambos os dous servizos para abordar aspectos puntuais non contemplados previamente. En ambas as dúas situacións prodúcese un fluxo de información, e recórdese que a mellor garantía de levar a cabo unha coordinación conforme aos preceptos normativos da protección de datos de carácter persoal, é realizar o tratamento da información manexada, dentro das marxes que estableza o consentimento informado que as persoas afectadas outorguen; e no momento da cesión, preguntarse sempre: "que datos, para que finalidade e a quen".

Bibliografía

Axencia Española de Protección de Datos (2011). *El derecho fundamental a la protección de datos. Guía para el Ciudadano*. Recuperado o 28 de xaneiro de 2013 de

http://www.agpd.es/portalwebAGPD/canaldocumentacion/publicaciones/common/Guias/GUIA_CIUDADANO_OK.pdf

Consello Xeral do Traballo Social (2012). *Código deontolóxico del Trabajo Social*. Madrid: Autor.

Lei orgánica 15/1999, do 13 de decembro, de protección de datos de carácter persoal. Boletín Oficial do Estado, 298 do 14 de decembro de 1999.

Real decreto 1720/2007, do 21 de decembro, polo que se aproba o Regulamento de desenvolvemento da Lei orgánica 15/1999, do 13 de decembro, de protección de datos de carácter persoal. Boletín Oficial do Estado, 17, do 19 de xaneiro de 2008.

Salgado, V. (2013). *Protección de datos, comercio electrónico, firma digital, propiedade intelectual y cibercrimen*, [Blog]. Recuperado de <http://blogs.lavozdegalicia.es/victorsalgado/>

Salgado, V. (2013). *La normativa sobre la protección de datos: su incidencia en el ámbito del Trabajo Social*. Documento sen publicar. Santiago de Compostela: Autor.

Anexo 1

Artigo 10 do regulamento: supostos que lexitiman o tratamento ou cesión dos datos.

1. Os datos de carácter persoal unicamente poderán ser obxecto de tratamento ou cesión se o interesado prestase previamente o seu consentimento para iso.

2. Non obstante, será posible o tratamento ou a cesión dos datos de carácter persoal sen necesidade do consentimento do interesado cando:

a) O autorice unha norma con rango de lei ou unha norma de dereito comunitario e, en particular, cando concorra un dos supostos seguintes:

O tratamento ou a cesión teñan por obxecto a satisfacción dun interese lexítimo do responsable do tratamento ou do cesionario amparado polas ditas normas, sempre que non prevaleza o interese ou os dereitos e liberdades fundamentais dos interesados previstos no artigo 1 de 9, do 13 de decembro.

O tratamento ou a cesión dos datos sexan necesarios para que o responsable do tratamento cumpra un deber que lle imponha unha das ditas normas.

b) Os datos obxecto de tratamento ou de cesión figuren en fontes accesibles ao público e o responsable do ficheiro, ou o terceiro a quen se lle comuniquen os datos, teña un interese lexítimo para o seu tratamento ou coñecemento, sempre que non se vulneren os dereitos e liberdades fundamentais do interesado.

Non obstante, as administracións públicas só poderán comunicar ao amparo deste punto os datos recollidos de fontes accesibles ao público a responsables de ficheiros de titularidade privada cando se atopen autorizadas para iso por unha norma con rango de lei.

3. Os datos de carácter persoal poderán tratarse sen necesidade do consentimento do interesado cando:

a) Se recollan para o exercicio das funcións propias das administracións públicas no ámbito das competencias que lles atribúa unha norma con rango de lei ou unha norma de dereito comunitario.

b) Se soliciten polo responsable do tratamento con ocasión da realización dun contrato ou precontrato ou da existencia dunha relación negocial, laboral ou

administrativa da que sexa parte o afectado e sexan necesarios para o seu mantemento ou cumprimento.

c) O tratamento dos datos teña por finalidade protexer un interese vital do interesado nos termos do punto 6 do artigo 7 da Lei orgánica 15/1999, do 13 de decembro.

4. Será posible a cesión dos datos de carácter persoal sen contar co consentimento do interesado cando:

a) A cesión responda á libre e lexítima aceptación dunha relación xurídica cuxo desenvolvemento, cumprimento e control comporte a comunicación dos datos. Neste caso a comunicación só será lexítima en canto se limite á finalidade que a xustifique.

b) A comunicación que deba efectuarse teña por destinatario o Valedor do Pobo, o Ministerio Fiscal ou os xuíces ou tribunais ou o Tribunal de Contas ou ás institucións autonómicas con funcións análogas ao Valedor do Pobo ou ao Tribunal de Contas e se realice no ámbito das funcións que a lei lles atribúa expresamente.

c) A cesión entre administracións públicas cando concorra un dos seguintes supostos:

Teña por obxecto o tratamento dos datos con fins históricos, estatísticos ou científicos.

Os datos de carácter persoal fosen recollidos ou elaborados por unha Administración pública con destino a outra.

A comunicación se realice para o exercicio de competencias idénticas ou que versen sobre as mesmas materias.

5. Os datos especialmente protexidos poderanse tratar e ceder nos termos previstos nos artigos 7 e 8 da Lei orgánica 15/1999, do 13 de decembro.

En particular, non será necesario o consentimento do interesado para a comunicación de datos persoais sobre a saúde, mesmo a través de medios electrónicos, entre organismos, centros e servizos do Sistema Nacional de Saúde cando se realice para a atención sanitaria das persoas, conforme ao disposto no capítulo da Lei 16/2003, do 28 de maio, de cohesión e calidade do Sistema Nacional de Saúde.